

PRESENCIA

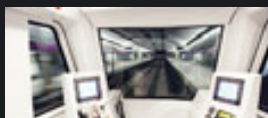
1 Núm. 1919. ■ Del 5 a l'11 de desembre del 2008. ■ AnyXLIII.

www.presencia.cat

Cent anys lliscant avall

Un segle d'esquí a Catalunya

El metro del futur. L'any 2015, gairebé la meitat de la xarxa del metro de Barcelona serà automàtica

La dibuixant feliç. Els dibuixos de Pilarín Bayés han entretingut molts nens

Les muntanyes de la llibertat. Les rutes pirinenques per on van fugir del nazisme milers de persones

Un segle d'esquí

La temporada 2008/09, més puntual que mai, serà recordada com la del centenari. Fa cent anys, amb més voluntat que traça, es va començar a esquiar a Catalunya

ANNA AGUILAR

«**H**i havia una frisança encomanadissa per provar tota aquella varietat d'utensilis. Per començar la *luge*, després els esquís, ara les raquetes, pràctiques de piolet i tornem a començar. Com sigui que en aquells temps no hi havia professors, ni manuals, ni ningú que veritablement sapigués de què anava, excuso dir que es produïren les posicions i contusions més exòtiques que hom pugui imaginar, succeint-se contínuament les caigudes i tombarelles més aparatoses motivades per les ensopegades al creuar-se les raquetes i particularment amb els esquís.» Enric Ribera, soci del Centre Excursionista de Catalunya (CEC), relata així la primera esqujada a Catalunya. En deixava testimoni escrit a l'*Anuari de l'esquí català*, editat per la Federació Catalana d'Esquí el 1936.

Va ser el 24 i el 25 de desembre de 1908. Una vintena de socis del CEC, encapçalats per Albert Santamaria, van arribar als Ra-

La primera competició amb dones

L'any 1911, Ribes de Freser va ser la seu de l'edició inicial de la Setmana d'Esports d'Hivern, la primera competició oficial en què van participar dones –competen en proves de *luges* i en parelles mixtes amb esquís–. Aquest esdeveniment es va anar repetint a Ribes fins al 1917 i després també a Camprodon i a Núria.

sos de Peguera (Berguedà) decidits a provar els esquís, les raquetes, les *luges* i els piolets que havien importat de la fàbrica Staub de Zuric (Suïssa). Santamaria, que ja havia vist l'ús de tot aquell material al concurs internacional d'esports de neu de Chamonix (França), estava decidit a intentar-ho. «Si alguna cosa va caracteritzar els primers esquiadors catalans va ser la seva formació autodidacta. Els catalans en van aprendre sols, d'esquiar, a base de decepcions i patacades», explica Antoni Real, autor de *100 anys d'esquí a Catalunya. Passions de neu* (Cossetània, 2008) i director del programa *Temps de neu* (TV3). De fet, Santamaria, que és considerat el primer esquiador català, ja havia fet els primers assajos per la revetlla de Sant Joan del 1907. «Es va lligar un parell de fustes als peus i va fer dos girs en unes congestes de neu que encara quedaven al Puigmal.»

A Catalunya l'esquí va arribar amb cinc anys de retard respecte a altres llocs de l'Estat espanyol

Primers esquiadors d'aquesta temporada a l'estació de la Masella (Baixa Cerdanya). Va poder obrir el 8 de novembre gràcies a les intenses nevades dels dies previs. / EFE

Un veterà al peu del canó

—tot i que no n'hi ha proves, diuen que el primer esquiador espanyol va sorgir el 1903—, i amb alguna dècada de diferència respecte a països del centre d'Europa com ara Suïssa, Àustria i França. Tot i aquesta arrencada tardana de l'esquí en comparació amb la popularitat de què gaudien ja el 1908 a Catalunya esports com ara el ciclisme, el tennis, les regates de vela, la boxa, l'hípica i el tir, i tenint en compte que a principis del segle XX practicar esports de muntanya no estava gaire ben considerat, l'esquí va tenir una implantació força ràpida. L'any 1909, ja hi havia esquiadors al Montseny, a la Molina, a Núria i a Ullde-ter, i aquell mateix any es va celebrar la primera prova d'esports de neu a l'Estat espanyol: va ser al Matagalls (Montseny) amb *luges*.

El tren hi arriba

L'esquí anava de debò i de seguida va prendre un caire competitiu. El 1911 es va fer la primera Setmana d'Esports d'Hivern, a Ribes de Freser, que també va incloure proves de *bobs*, *luges* i patinatge. «El certamen va reunir més de 1.500 persones, que van gaudir d'un ambient d'allò més festiu», diu Daniel Romaní a *L'esquí a Catalunya. 100 anys d'història* (Eumo, 2008). Al cap d'un any d'aquella prova, que també va tenir lloc a Camprodon i després a Núria, del 8 al 13 de febrer de 1912 es va fer el primer Campionat Inter-

Jesús Cuesta (Orís, 1924) esquia des que tenia 19 anys. Entre altres mèrits, el 1991 va arribar a ser segon en eslàlom i quart en eslàlom gegant als campionats del món de veterans, al Pas de la Casa. Després de provar els trineus a Sant Joan de les Abadesses, va començar amb l'esquí, primer a la Molina i després a Núria. «Llavors tothom n'aprenia com podia», diu Cuesta, que al principi es fabricava ell mateix els esquís amb freixe. «Primer s'havia de posar a estovar la fusta i després s'havia de

Jesús Cuesta, amb alguns dels seus trofeus. / A. LLIMÓS

bullir per donar-los la forma.» També s'havia fet les fixacions (amb cordes que subjectaven el peu als esquís) i els bastons (amb canyes). Un gran avenç, diu, van ser les màquines trepitjaneu: «Pensa que esquiàvem sobre els rocs i rebentàvem els esquís.»

nacional d'Esports d'Hivern, a Ribes de Freser, la Molina i Puigcerdà.

En aquells inicis l'esquí estava restringit a la burgesia, «gent que tenia molts diners i que a més era una enamorada de la muntanya», apunta Real. Segons Anton Fontdevila, president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), la popularització d'aquest esport va arribar per dos fets: «D'una banda, el desenvolupament de les entitats excursionistes als barris i als pobles va donar peu perquè la gent de classe més obrera tingués l'opció de practicar activitats de muntanya. De l'altra, la comunicació per ferrocarril amb la Molina i Núria va fer que hi hagués més facilitats d'accés al Pirineu.» No és casualitat, doncs, que fossin aquestes dues últimes estacions d'esquí les primeres de Catalunya.

L'arribada del tren a la Molina, el 1922, va suposar un abans i un després. Aquell any, per primer cop hi van anar de manera col·lectiva més de cent esquiadors, disposats a provar el *telemarc* (la primera modalitat d'esquí que van practicar els catalans) i, més tard, la tècnica *wedeln*, impulsada per Mathias Zdarsky, que permetia fer girs encadenats.

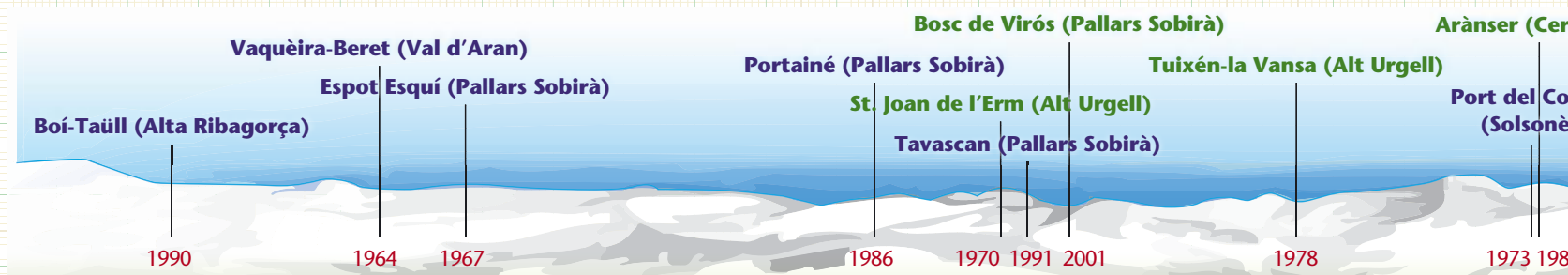
El 1922 feia tres anys que ja s'havia inaugurat el tram de ferrocarril Ripoll-Ribes (previst fins a Puigcerdà per enllaçar-hi amb el Transpirinenc). Aquella in-

auguració del tram de ferrocarril amb la Molina i Núria va fer que hi hagués més facilitats d'accés al Pirineu. No és casualitat, doncs, que fossin aquestes dues últimes estacions d'esquí les primeres de Catalunya.

A partir dels anys vint, les dones van començar a esquiuar amb pantalons. Fins llavors la majoria ho feien amb faldilla, i els homes, amb vestit de carrer. A la foto, fent proves a Camprodon. / ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CEC

Inauguració de les estacions d'esquí del Pirineu català

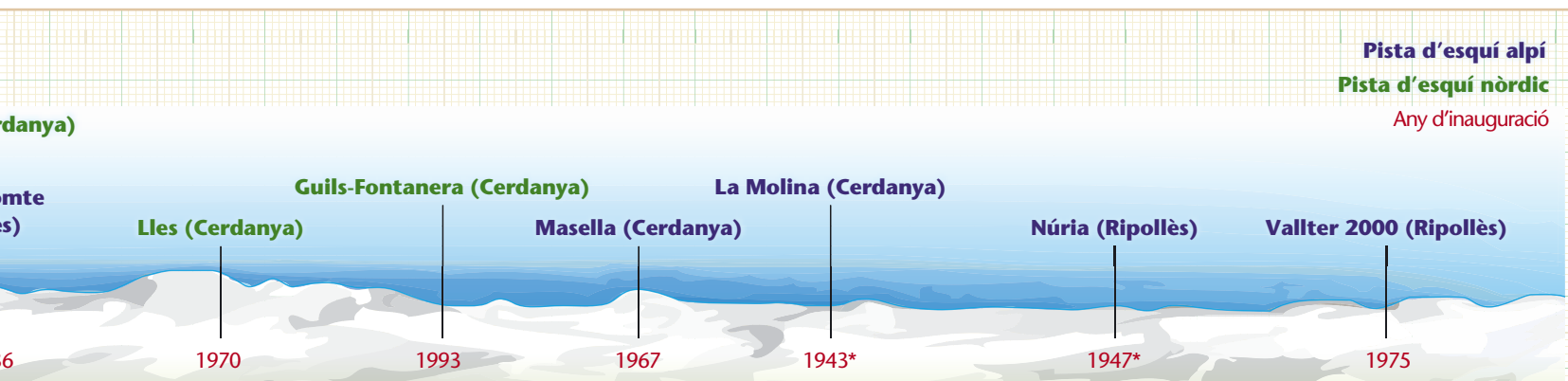

Fa més de 50 anys, a Andorra

Les primeres estacions d'esquí d'Andorra van néixer a mitjan segle XX. La més prematura va ser la del Pas de la Casa-Grau Roig. El 1956, Francesc Viladomat hi va instal·lar el primer telesquí –al peu del cim de Coll Blanc–, tot i que no es va inaugurar fins l'any següent. El 2003, junt amb Soldeu-el Tarter –estació creada l'any 1964 amb capital privat de les famílies Baró, Salvans i Torrallardona–, van formar el gran domini esquiable Grandvalira.

L'altre gran territori andorrà destinat a l'esquí, Vallnord, que comprèn els sectors d'Arcalís, Arinsal i Pal, també té els seus orígens més remots als anys cinquanta del segle passat. El 1952 es va instal·lar a Arinsal un telesquí de cable baix a la pista del Pedregat, i dos anys més tard va entrar en servei al Prat Gran d'Ordino una petita instal·lació amb motor de camió. Tot i així, l'estació com a tal no es va inaugurar fins al 1973. Pal, en canvi, va obrir una dècada més tard, el 1982. Un any després, però, ja s'hi va instal·lar la primera xarxa de neu artificial.

A la Catalunya Nord, el 15 de gener de 1964 es va inaugurar el primer telecadira i el primer telesquí dels Angles, al Capcir, però la majoria de les altres estacions daten dels anys setanta. No obstant això, a l'hora de buscar els primers indicis de l'esquí, hi ha qui ho situa a Font-romeu el 1903, quan l'industrial de Perpinyà Jacques Calvet i el batlle d'Odelló van decidir construir Les Chalets d'Odeillo, dos xalets individuals per a esquiadors. El gran hotel de Font-romeu es va inaugurar l'any 1913 i el primer remuntador mecànic, el 1937.

(*) Tant a la Molina com a Núria s'hi esquiava abans però en aquesta data és quan s'hi inauguren els primers telesquís

Material que fa història

fraestructura va facilitar una mica més l'arribada a Núria, fins llavors un viacrucis. Així ho relata, segons recull Romaní al seu llibre, Joan García a la revista *L'Esquí* el 1935: «Primerament s'havia d'anar en tren fins a Ripoll, en uns vagons *capses de mistos*. De Ripoll a Ribes, amb diligència, i a Ribes hom començava l'excursió, i quina excursió!» Als esquiadors, un cop deixaven aquelles tartanes (tan profitoses com inestables) a Ribes, després encara els quedava una llarga caminada fins a Núria carregats amb tota mena de material de muntanya. Afortunadament per a ells, el 22 de març de 1931 es va inaugurar el cremallera i es va començar a escriure un nou capítol per a la Vall de Núria.

Obrint camí

Un dels fets més importants dels inicis de l'esquí va ser la seva divulgació a la Vall d'Aran. El 1919, Lluís Estasen, Josep M. Soler i Pau Badia, membres del CEC, hi van ser enviats pel president de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch, per ensenyar a esquiar a uns 150 aranesos. «Per a ells no era només una qüestió esportiva, sinó un mitjà per poder-se moure a l'hivern i sortir de casa», diu Josep Manuel Puente, president del CEC. «La Vall d'Aran sempre va ser molt receptiva amb l'esquí. Va passar de ser, amb diferència, una de les zones més pobres de Catalunya a ser una de les més riques», apunta Joaquim Alsina, director de l'Associació Catalana d'Estacions d'Esquí. De Bagà a Benasc, passant per la Cerdanya, l'Alt Urgell, el Pallars, la Vall d'Aran i la Maladeta, els veïns dels pobles del Pirineu es van mirar la neu amb uns altres ulls.

De la perxa per esquiar de principis del segle XX (reproduïda per ell mateix) als bastons d'alumini; de les botes de cuir a les de plàstic; dels esquís de més de dos metres als càrvings; de les fixacions amb corretges o les *kandahar* (amb cable i molla) a les actuals... La col·lecció de material d'esquí de Jaume Gil (Manlleu, 1932) dóna fe que en cent anys aquest esport ha canviat, i molt. Gil, que va aconseguir les

Jaume Gil mostra uns esquís antics. / FERRAN GRÈBOL

seves primeres botes als 7 anys, d'un soldat de la retirada que les va deixar, va fer les primeres esquiades a Núria i a la Molina, on arribaven amb un tren conegut pel *Dominguero*. Gil diu que avui «s'esquia per autopistes». I hi afegeix: «Segur que esquem més ara en un dia que abans en tota la temporada.» Gil encara recorda quan pujaven a peu amb els esquís a coll fins dalt de la muntanya abans de baixar.

Mentre la gent anava aprenent a esquiar, els barcelonins de seguida van veure la necessitat d'aprofitar el viatge fins a la muntanya i fer-hi nit. Així es van començar a crear xalets o refugis de muntanya. El de la Molina, propietat del CEC, es va inaugurar el 1925. «Quan tenen el Xalet, els barcelonins, que suportaven unes pallisses de viatge tremendes, es poden quedar a dormir a peu de pista, la qual cosa els representa un gran avantatge», explica Real. La construcció del Xalet de la Molina en una època mancada d'establiments hotelers, junt amb el descobriment de les pistes de Font Canaleta l'any abans, van ser dos revulsius importants per a aquesta estació. Una estació que va ser pionera tant a Catalunya com a l'Estat espanyol en molts aspectes. Per exemple, amb el primer telesquí.

Ens pugem!

Superat el parèntesi que va suposar també per al desenvolupament de l'esquí la Guerra Civil espanyola, el 28 de febrer de 1943 es va inaugurar, amb la benedicció del mossèn de Vic Camil Riera, el primer telesquí de l'Estat. Va ser a la pista de Font Canaleta de la Molina. Josep M. Guilera, soci del CEC i promotor d'aquell giny, en el seu llibre *El Pirineu a trossos* (Aymà, 1958) recorda com es van posar en contacte amb l'enginyer suís Carles Weisse per tal de dotar d'electricitat l'estació.

«Fins llavors a la vall de la Molina no hi havia electricitat. L'única de què es disposava per fer funcionar el Xalet es robava de la línia del tren», explica Real. Finalment, doncs, amb fils conductors fets de filferro vulgar, es va aconseguir fer funcionar el primer telesquí. «S'acabava per

a molts esquiadors allò de pujar amb els esquís als peus o a l'espatlla, i veïem aparèixer les primeres cues d'esquiadors a la vora del telesquí», expliquen Margarida Cardona i Lluís Dupré al llibre *Esports de neu a Catalunya* (Montblanc, 1985). I del telesquí al telecadira tan sols van passar tres anys. El 22 de desembre de 1946 va començar a funcionar el primer telecadira de Catalunya i de l'Estat espanyol, al Turó de la Perdiu de la Molina. L'any següent, Núria ja disposava del telecadira del Pic de l'Àliga i el telesquí del Santuari, complex obert des del 1916.

Es crea afició

El 1944 un altre fet va donar una empenta més a l'esquí: la creació de l'Escola d'Esquí La Molina, pionera a l'Estat espanyol. L'escola, del CEC, no només va organitzar curssets en aquesta estació sinó que també va ensenyar a esquiar a Alp, Andorra, Espot i la Vall d'Aran, amb monitors com ara Pepeta Planas—la primera monitora d'esquí a Catalunya—, Ernest Mullor, Alfons Segalàs i Lluís Pedrerol, entre molts altres. A partir dels anys cinquanta, nombrosos grups escolars—sobretot de Barcelona— van començar a anar a la Molina una setmana sencera per tal d'aprendre a usar els esquís. No en va, l'1 de gener de 1950, a la pista llarga va iniciar-se el descens infantil d'esquí alpí, una de les curses infantils més antigues d'Europa.

Durant els anys seixanta i setanta, Catalunya va veure néixer bona part de les estacions d'esquí alpí—Vaquèira Beret, Espot, Masella, Port del Comte i Vallter 2000—i algunes d'esquí de fons—Lles, Tui-xén-Lavansa i Sant Joan de l'Erm—. Precisament, va ser en aquest últim lloc on el 1969 es van celebrar els campionats de Catalunya d'esquí de fons i, dos anys més tard, els d'Espanya, esdeveniment que va contribuir a popularitzar aquesta modalitat que avui té en la Marxa Beret el principal exponent competitiu.

Les competicions d'esquí a Catalunya es van anar consolidant,

però van ser els Jocs Olímpics de Sapporo (Japó) del 1972 i, sobretot, la medalla d'or que hi va aconseguir Paco Fernández Ochoa, els que van despertar un gran interès per l'esport blanc. «Aquesta notícia va fer que de cop i volta es comencés a parlar molt d'esquí», diu Real. Al mateix equip de Fernández Ochoa hi participava una catalana: Conxita Puig.

I la neu es va fabricar

Van arribar els anys vuitanta i, a mitjan d'aquella dècada, dues novetats van canviar la fisonomia de les pistes. D'una banda, van anar apareixent els primers agosarats que s'aventuraven amb el surf de neu. De l'altra, es va inaugurar una manera de garantir neu en temporades meteorològicament adverses: els canons d'inivació. El 1985 s'instal·lava la primera planta de producció de

Aquest hivern, a la Molina es disputaran tres copes del món.

Tot el món, pendent de la Molina

Entre tots els actes previstos per commemorar el centenari de l'esquí a Catalunya (novembre 2008-desembre 2009), n'hi ha un de sonat: la copa del món femenina d'esquí alpí en les modalitats de gegant i eslàlom que es disputarà la setmana que ve (13 i 14 de desembre) a l'estació de la Molina, la primera dels Pirineus d'acollir aquest tipus de competició. A l'estadi Supermolina, on es faran les proves, seran presents vuitanta esquiadores de vint nacionalitats. A la Molina també es disputaran les copes del món de discapacitats (del 12 al 15 de gener) i de surf de neu (del 12 al 15 de març).

neu artificial mitjançant un sistema d'alta pressió a la Molina. Des de llavors la producció de neu ha evolucionat d'una manera considerable. «Estem fent servir set vegades menys d'energia per produir la mateixa quantitat de neu, tot i que la ràtio d'aigua continua sent d'un metre cúbic per generar uns dos metres cúbics de neu», diu el director de l'Associació Catalana d'Estacions d'Esquí.

Avui, cent anys després d'aquella primera esquida als Rasos de Peguera (estació que va acabar tancant el 2004), Catalunya disposa de 16 estacions d'esquí—deu d'alpí i sis de fons—que donen feina de manera directa o indirecta a més de 12.000 persones, que fan possible que cada any uns 750.000 catalans puguin practicar l'esquí. Un esport que, com fa un segle, continua dependent, sobretot, del temps.

A WORLD OF PORCELAIN
 Ctra. C-66, Km. 5,5 - Apartat 36 P.O. Box 36 - 17100 La Bisbal - Girona - Spain
 Tel.: 34 972 63 41 75 - Fax: 34 972 63 42 24
 E-mail: pordamsa@pordamsa.com
 www.pordamsa.com

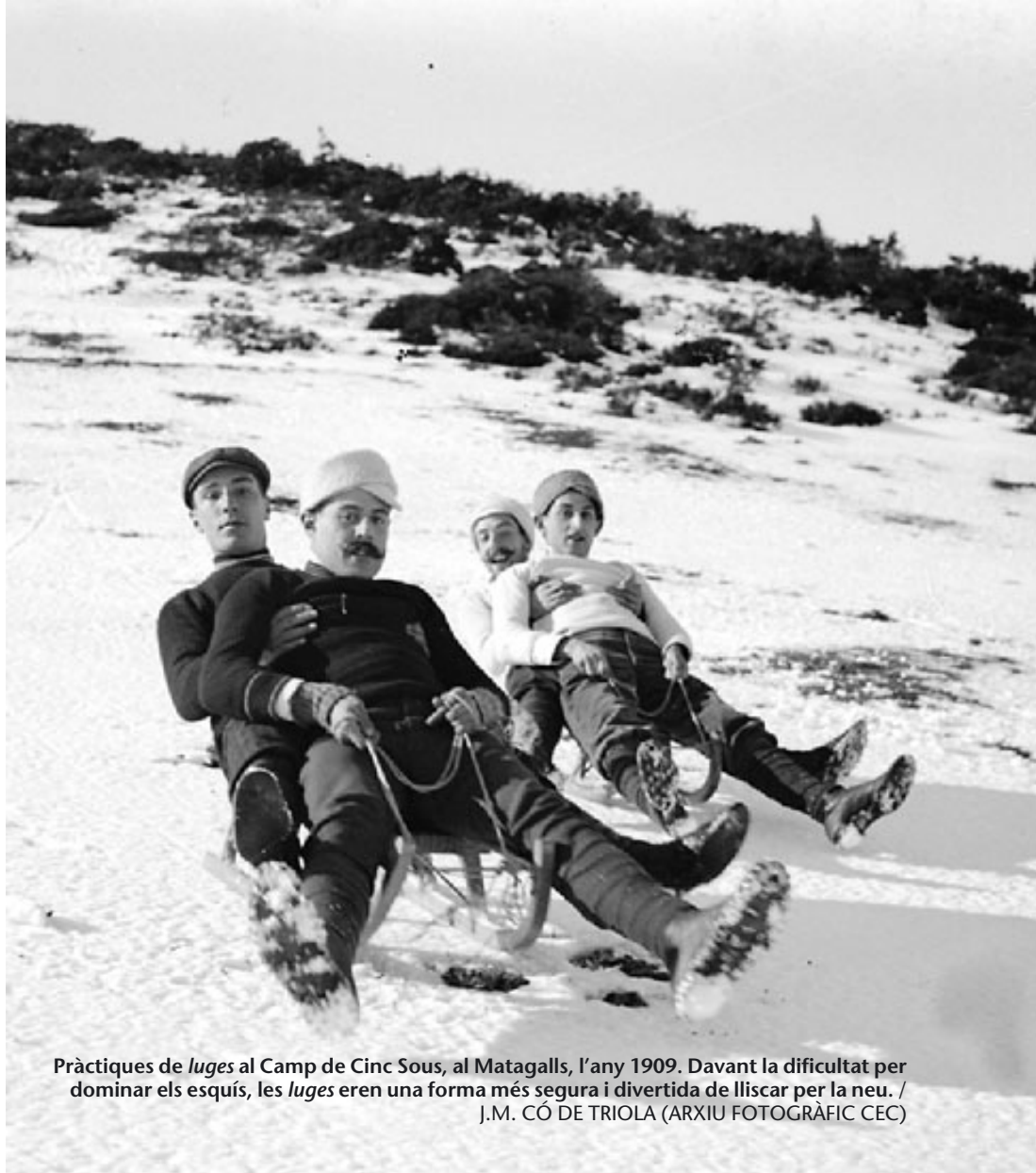
Més serveis, més neu, més pistes

La majoria de les estacions d'esquí dels Països Catalans –moltes de les quals enguany han obert entre una setmana i quinze dies abans del pont de la Puríssima– presenten novetats en accessos i infraestructures. La producció de neu s'incrementarà (al Port del Comte s'han instal·lat 25 canons nous i a Vaquèira, 14) i en general s'han fet millores per condicionar les pistes (a Vaquèira s'han ampliat fins a una longitud de 108 km, a la Masella s'han optimitzat amb hidrosembra i a Vallter 2000 s'ha creat l'Snow-

Esquiadors en una pista de Vallter 2000.

park a la zona de Morens i nous circuits d'esquí *freeride*, entre altres novetats, oferint una àrea esquiabile total de quasi 20 km, completada amb un nou parc lúdic, Els Tubbys). També s'han millorat accessos als teleesquís i telecadires. Pel que fa als forfets, existeixen diversos abonaments de temporada que inclouen dies gratuïts d'esquí (tant pel que fa a l'alpí com al nòrdic), en més d'una estació, com és el cas de Neus Catalanes, a la Catalunya Nord. A Andorra, tant Vallnord com Grandvalira aquesta temporada han fet unes inversions de 10 milions d'euros. Algunes novetats són 46 canons més a Vallnord i l'hotel de gel a Grau Roig.

Pràctiques de luges al Camp de Cinc Sous, al Matagalls, l'any 1909. Davant la dificultat per dominar els esquís, les luges eren una forma més segura i divertida de lliscar per la neu. / J.M. CÓ DE TRIOLA (ARXIU FOTOGRÀFIC CEC)

Esquiadors fent esquí de fons a la Molina, en una imatge del 23 de gener de 1927. El 1924, en aquesta estació s'havia fet el primer campionat de Catalunya d'aquesta modalitat. / I. CANALS (ARXIU FOTOGRÀFIC CEC)

Dates per recordar

- 1907.** Primera referència escrita de l'esquí català. Socs del CEC van al Puigmal i Albert Santamaria hi improvisa uns esquís.
- 1908.** El 24 i 25 de desembre, Santamaria junt amb uns companys del CEC van als Rasos de Peguera a provar l'esquí. Neix la Secció d'Esports de Muntanya del CEC (agost).
- 1909.** Primer concurs català de *luges* al Matagalls.
- 1911.** Primera Setmana d'Esports d'Hivern a Ribes de Freser.
- 1912.** Primer Campionat Internacional d'Esports d'Hivern, a Ribes de Freser, la Molina i Puigcerdà.
- 1919.** Inauguració del tram de ferrocarril Ripoll-Ribes de Freser. Expedició del CEC per divulgar l'ús dels esquís als aranesos.
- 1920.** Primera travessia amb esquís Núria-Puigmal-la Molina.
- 1922.** El tren arriba a la Molina.
- 1923.** El ferrocarril arriba a Puigcerdà.
- 1924.** Descoberta de les pistes de Font Canaleta, a la Molina. Celebració del primer campionat de Catalunya d'esquí de fons.

Arribada d'esquiadors amb tren a l'estació de la Molina. / LA MOLINA

- 1925.** Inauguració del Xalet de la Molina, del CEC.
- 1931.** Inauguració del cremallera de Núria. Primer Saló de l'Esquí català (vigent fins al 1959).
- 1933.** Constitució de la Federació d'Esquí de Catalunya.
- 1936.** Oriols Canals és el primer esquiador català que participa en uns jocs olímpics d'hivern, a Garmish-Partenkirchen.
- 1943.** S'inaugura el primer teleesquí de Catalunya i de l'Estat espanyol a la pista de Font Canaleta, a la Molina.
- 1944.** Creació de la primera escola d'esquí, l'Escola d'Esquí La Molina, del CEC, en funcionament fins al 1969.
- 1946.** Inauguració del primer telecadira de Catalunya i de l'Estat espanyol, el del Turó de la Perdiu. Primera Setmana Internacional d'Esquí, organitzada pel CEC a la Molina.
- 1959.** Primer ral-li d'esquí i primer ral-li de muntanya.
- 1970.** Entra en servei la primera estació d'esquí de fons, a Sant Joan de l'Erm.
- 1985.** Primera planta de producció de neu a la Molina.
- 1986.** S'instal·la a la Molina el primer telecadira de quatre places de l'Estat espanyol, Cap de Comella.
- 1998.** Posada en servei del domini esquiable Alp 2.500 entre la Molina i la Masella.

II Concurs de treballs periodístics sobre la Unió Europea

Data Límit: 30 de gener de 2009 a les 12 del migdia.

Els autors dels vuit millors treballs seran convidats a participar en una visita de periodistes a les institucions europees, a Brussel·les.

A més, els tres millors treballs seran publicats a la revista Presència.

Més informació al web de la Representació de la Comissió Europea a Barcelona:
ec.europa.eu/spain/barcelona

ORGANITZA

COMISSIÓ EUROPEA
Representació a Barcelona

EN COL·LABORACIÓ AMB

PARLAMENT EUROPEU
OFICINA A BARCELONA

ASSOCIACIÓ DE PERIODISTES EUROPEUS DE CATALUNYA

presència

118425-047143W